

Инж. М. МИЋУНОВИЋ:

Пољопривредне мелиорације у Црној Гори и њихов перспективни развој

ПОЉОПРИВРЕДНА производња једног рејона зависи у првом реду од природних услова и производних снага пољопривреде. Зато свако предузимање мјера у циљу унапређења пољопривреде захтијева да се прво испита могућност побољшања природних услова, и то оних од којих зависи висина жетвених приноса са појединих пољопривредних култура.

Досадашња искуства, нарочито послеријатна, показују да приноси код нас из године у годину опадају и да још нијесу постигли нормалу просјечних приноса. Ово опадање пољопривредне производње условљено је утицајем промјенљивих временских прилика, првенствено суше, која је код нас последњих година скоро редовна појава у вријеме када је вода најпотребнија пољопривредним културама. Због тога је вода у поменутиим условима прворазредни природни фактор у одржавању приноса на одређеној граници, односно подизања пољопривредне производње на виши степен.

Скоро у свим нашим пољопривредним рејонима располажемо богатством вода, које пружају велике могућности вишеструког, интензивног коришћења у сврхе свих привредних грана, у првом реду пољопривреде.

Укупна пољопривредна површина код нас, по статистичком годишњаку НРЦГ за 1955 годину, износи 536.771 ха., од чега на ораничне површине отпада 55.629 хектара, односно 10,36%. Према нашим локалним условима, а на основу досадашњих испитивања, за пољопривредне мелиорације, одводњавање и наводњавање могло би доћи у обзир око 30.000 ха обрадиве површине или 18,80%.

Ове површине обухватају углавном плодне равнице (Зетско-Бјелопавлићку, Улцињско поље, Грбаљ и друге мање приобалне равнице), крашка поља (Никшићко, Граховско) и плодну Лимску долину.

У предратном периоду решење проблема пољопривредних мелиорација сводило се углавном на стручна проучавања и израду пројеката, уз незнатну реализацију. Испитивањима је углавном обухваћена Бјелопавлићка равница и друга подручја за која су тада израђени непотпуни генерални мелиорациони пројекти, чија рјешења нијесу у складу са водопривредним проблемима који су сада актуелни. Због великих инвестиционих улагања до њиховог практичног извођења није дошло.

По завршетку II свјетског рата, проблем мелиорација схваћен је код нас озбиљно и приступило се његовом рјешавању. Обзиром да су наша мелиоративна подручја била неистпитана и довољно непроучена, прво их је требало проучити, а онда приступити изради елабората-програма, пројеката студија и др. на чему би се темељила инвестициона улагања у циљу одбране од штетног дејства воде — поплава, регулација ријека, одводњавања, наводњавања, уређења бујица и заштита земљишта од ерозије.

Пошто је одбрана од поплава било један од приоритетних задатака, приступило се извођењу радова у Улцињском Пољу, подизањем одбраненог насипа дуж ријеке Бојане, ради заштите од њеног повремениог изливања. Тако је подигнут насип дужине 6,3 км. и на тај начин заштићено око 4.000 ха пољопривредног земљишта. За подизање овог насипа била је живо заинтересована и Солана чији је даљи нормалан рад на производњи соли био условљен заштитом од повремених поплава.

У подручју Зетске равнице подигнут је морачки насип у дужини око 12 км. чиме је заштићено од ријеке Мораче 6 села и око 1000 ха најплодније земље. Овај насип ће у исто вријеме, на једном дијелу служити као насип за пругу Титоград—Бар. На регулацији ријеке Мораче ради се последњих година код села Грбаваца, чији су радови у току, а изводе се због заштите одношења и одроњавања плодног приобалног земљишта. Исто тако ради се на одбрани од поплава Суторинског поља код Херцеговог, регулацијом ријеке Суторине. Овим би се добило око 200 хектара врло плодне земље, погодне за најинтензивније пољопривредне културе. Међутим, и поред тога што је на рјешавању овог проблема учињено много, како се то из изнесеног излагања јасно види, ипак, у цјелини посматрано, остало је у оквиру овог питања још доста да се учини, на што нас упућују подаци према којима просјечне годишње штете од поплава још увијек износе око 200.000.000 динара.

Други проблем, који се односи на наводњавање земљишта у нашим условима, је врло важан, обзиром на неуједначеност приноса пољопривредних култура у кишним и сушним годинама. Да би се ублажиле посљедице неповољних временских прилика и повећали приноси по јединици површине у подручјима гдје је то могуће постићи, уз улагање извјесних инвестиционих средстава, приступило се радовима у појединим подручјима Републике. Прво мјесто у овоме заузела је Бјелопавлићка Равница и Љешкопоље.

Укупна површина Бјелопавлићке Равнице износи око 6.000 ха, од чега је, мелиорационим пројектима у првој етапи, предвиђено да се наводњава 1800 ха. Од ове површине до сада је оспособљено за наводњавање око 700 ха, тј. изведени су радови на изградњи главних бетонских доводних и разводних канала, и подигнута на ријеци Зети црпна станица капацитета 700/1/сек., за снабдијевање водом мелиорисаног подручја. Преостала бруто површина од 1100 ха обухватиће се у идућој години настављањем започетих радова, тако да ће се до краја 1956 године, уколико буду обезбијеђена финансиска средства, привести крају сви радови на површини до 1800 хектара. Наводњавање у овом подручју није до сада извођено зато што објекат није био комплетан.

Канал за наводњавање у Љешкопољу

Љешкопоље обухвата укупну површину око 1200 ха, укључујући ту Фармаке и Бери. На подручју Љешкопоља израђен је главни доводни канал у дужини од 8 км. и разводна мрежа канала који омогућавају да се у идућој сезони, тј. прољећа 1956, може наводњавати око 600 ха. У укупну површину од 1200 ха урачунато је и неплодно земљиште поред Мераче, које износи око 250 ха. Остатак који претставља 1/4 укупне површине биће обухваћен ове и идуће године настављањем мањих мелиорационих радова. Досадашњом изградњом система за наводњавање у Љешкопољу било је могуће наводњавати око 400 ха, док се по неким

расположивим подацима, наводњавало свега 100 ха и то од стране Пољопривредног добра „Крушевац“, задруге „13 јули“ и малог броја приватника. Главни разлог за овако слабо коришћење израђеног система је по нашем мишљењу непознавање технике рада и манипулације водом, затим недостатак традиције и искуства у овом послу, као и недостатак радне снаге која је углавном ангажована на грађевинским радовима.

Код нас се после рата радило и на регулацији бујица и заштити земљишта од ерозије, али не толико колико је овај проблем, обзиром на његову важност и актуелност, захтијевао. У послеријатном периоду наставило се са опоравком бујица које су прије рата биле обухваћене и то првенствено Грђевице, Коложуња, Дивљег Потока и Градиошнице (Приморје), као и одржавањем бујичних објеката Лимштице и Бистрице у Црмници.

Последњих година приступило се уређењу бујичног подручја Бијеле код Шавника чији су радови још у току.

Увиђајући важност овог проблема, обзиром на штете које бујице код нас причињавају пољопривреди, саобраћају, насељима, мелиорационим и хидро системима, приступило се проучавању и изради пројеката уређења бујичних подручја, тако да се сада раде програми и пројекти за бујице Лукавац, Мркашица у подручју Грбља, Боан код Шавника, Ситна Лука код Иванграда Граховска Ријека, Суторина, Лимштица, Градиошница, Ђешница, Репај, Рикавац, Коложуњ и Грачаница код Никшића. Поред набројених бујица које су обухваћене проучавањем и израдом пројеката остаје још мноштво бујица на подручју Републике које треба у ближој перспективи ријешити и тиме спријечити наопаке огромних штета нашој привреди.

Осим набројених подручја која су проучавана и за која су рађени пројектни елаборати и дијелом започела њихова реализација, има још довољно неиспитаних подручја и за њих неизрађених пројеката, која имају услова за интензивну пољопривредну производњу, те су та подручја због тога још увијек актуелна. У првом реду овдје спадају, на подручју Среза цетињског, Грбаљско Поље са површином око 1500 хектара најплоднијег алувијално-делувијалног земљишта, Барско Поље са површином око 1.500 хектара, Улцињско Поље са 4.000 ха и Црмничко и Ораховско Поље око 1.000 ха. На подручју Среза титоградског, Доња Зета, са површином око 6.000 ха, подручје Среза иванградског, плавска котлина, са око 2.000 ха и иванградска са 2.000 ха. Због важности ових подручја за пољопривредну производњу у извршењу перспективног програма мелиорација на територији наше Републике, укључење ових подручја у општи план студија било би на првом мјесту.

Што се тиче подручја на којима су досад започети радови, сматрамо да би их требало наставити у границама наших могућности и то етапно како би се до коначног завршетка радова оспособљени ревири могли користити.

Да би се већ оспособљени мелиорациони објекти у Бјелопавлићима и Љешкопољу могли привести интензивној производњи, биће потребно преузети низ мјера. Треба одмах створити водне заједнице, које би укључиле све пољопривреднике чија се имања налазе у оквиру мелиорисаног подручја. Водна заједница ће решавати све проблеме у вези са одржавањем и коришћењем објеката, затим проблеме технике рада и манипулације водом, и настојаће да створи стручни кадар, квалификовани и висококвалификовани. У вези са овим било би корисно поставити демонстративна огледна поља мањих површина, рецимо до 10 ха, на којима би се вршили покуси и пропаганда, а руковођење овим пољима требало би повјерити Заводу за пољопривредна истраживања—Титоград.

Поред наведених мелиоративних подручја већег обима о којима је до сада било ријечи, не би се смјеле занемарити ни мање површине којих има по читавој Републици, а чија би мелиорација одмах дала резултате и гдје би уложене инвестиције најприје биле враћене заједници. Ове тзв. микро-мелиорације обухватиле би површине у близини насеља и градова, у површинама највише до 100 хектара, те би уз релативно мале инвестиције мелиорациони радови, или набавка опреме (кишних агрегата), били ускоро изведени и приведене интензивној производњи без већих потешкоћа. Овоме народни одбори треба да посвете посебну пажњу.

Довршење започетих мелиорационих објеката као и оних који ће се етапно изграђивати, изискиваће велика инвестициона улагања и дужи временски период. Но, резултати који се од тога очекују у повећању пољопривредне производње оправдаће, уз друге услове (развој индустрије, саобраћаја и тржишта), та улагања, а то је искуство показало у другим крајевима наше земље и неким иностраним земљама у којима су услови били слични нашим.